

YAPRAK

Her ayın birivle onbesinde çıkar.
Fikir, Sanat Gazetesi

Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden : Orhan Veli KANIK

Yıl: 1 Sayı: 16

1 Aralık 1949
16 kuruş

Abone: 6 aylığı 150, Yıllığı 300 Kuruş
Adres: Posta Kutusu 179, Ankara
Güney Matbaacılık ve Gazetecilik
T.A.O. - Ankara.

DALGA

Mesut sanmak için kendimi
Ne kâğıt isterim, ne kalem;
Parmaklarımda cıgaram,
Dalar giderim mavisinden içeri
Karşında duran resmin.

Giderim, deniz çeker,
Deniz çeker, dünya tuftar.
İçkiye benzer birşey mi var,
Bir şey mi var ki havada
Deli eder insanı, sarhoş eder?

Bilirim yalan, hepsi yalan;
Taka olduğum, tekne olduğum yalan;
Suların kaburgalarındaki serinliği,
İskotada uğuldayan rüzgâr,
Haftalarca dinmeyen motor sesi,
Yalan.

Ama gene de,
Gene de güzel günler geçirebilirim;
Geçirebilirim bu mâvîlikte.
Suda yüzen karpuz kabuğundan farksız,
Ağacın gökyüzüne vuran aksinden,
Her sabah erikleri saran buğudan,
Buğudan, sisten, ışıktan, kokuşan...

II

Ne kâğıt yeter ne kalem,
Mesut sanmam için kendimi.
Bunların hepsi... hepsi fasa fiso.
Ne takayım, ne tekneyim.
Öyle bir yerde olmalıyım,
Öyle bir yerde olmalıyım ki,
Ne karpuz kabuğu gibi,
Ne ışık, ne sis, ne buğu gibi...
İnsan gibi.

Orhan VELİ

Halk İçin

S

on yıllarda memleketimizde en çok kullanılan, resmî ağzılardan düşmeyen, gazetelerden eksik olmayan kelime "Halk" kelimesidir. Devlet adamına sorarsanız "halk için" çalışmaktadır, yazarlarımız "halka hizmet" kaygusundadırlar; sanatkar "halkın rağbetini" kazanmak ister... Kısacası, herşeyimiz "halk için" dir, "halk uğruna" dir.

Yüzyıllar boyunca ihmale uğramış, durmadan ezilmiş, sömürülmüş, kanını, canını, emeğini bir avuç müstebihin yoluna harcamış bir kitleye, Türk halkına birdenbire bu iltifat neden diye şaşmayalım. Tarihe şöyle bir göz atacak olursak, halkçılık cereyanının yalnız kendi memleketimizde değil, bütün dünyada bir takım sosyal zaruretlere neticesinde bugünkü kuvvetini kazandığını kolayca anlarsınız: İstihsal kuvvetlerini meydana getiren insan tabakaları büyüyüp genişledikçe, yani serveti yaratmak için gitgide halkın daha büyük bir çoğunluğuna dayanmak zorunda kaldıkça, halkın menfaati, refahı, saadeti meseleleri ortaya çıkmıştır. Eski Yunan ve Roma'nın kölelik üzerine kurulmuş istihsal şekli ile ortaçağın toprağa bağlı serf sisteminde halk anlamı ister istemez dar bir çerçevede düşünüldü. Bu sözün bugünkü anlamda kullanılmasına rastlamak için 19 uncu yüzyılın ikinci yarısına, Avrupa'daki sanayi inkılabına kadar gelmek lazımdır. Bundan önce, Fransız ihtilali bütün insanların hür ve eşit olduklarını ilân ettiyse de, buhar makinesi bulunup istihsal kuvvetleri büyük çoğunluk tarafından temsil edilinceye kadar, halk idareleri Avrupa'da yerleşemedi. İhtilali takip eden yıllarda Avrupa koyu istibdat altında yaşadı.

Son yüzyıl zarfında halk idaresi fikri bütün dünyaya yayıldı ve artık önüne geçilmez, karşısında durulmaz bir kuvvet haline aldı. Bunun sebebi, istihsal kuvvetlerinin halkın büyük çoğunluğunda toplana-

nışdır. Kudretinin genişliğini anlayan halk kütleleri, idarelerini kendi ellerine almak yolunu tuttular, bu uğurda müstebitlerle, gâsıplarla savaşa giriştiler. Bugün hâlâ halk idaresine karşı koymak, kökleşmiş menfaatlerini ne olursa olsun savunmak isteyenlere taslamak mümkünse de demokrasinin ergeç bütün dünyaya yerleşeceğini, bunun tarihi bir zaruret olduğunu anlamayan hemen hemen kalmamıştır.

Burada bir soru akla takılıyor : Acaba halk idaresi denilen rejimin ayrıncı vasıfları nelerdir? Üstüne demokrasi yaftası yapılmış her idareyi halk idaresi sanmak en büyük safdillik olur. Bugün hiçbir idare açıkça demokrasi aleyhinde bulunamaz, en ceberut hükümdar bile onun faziletlerini sayıp dökmek zorundadır. Hal böyle olunca, halkçılık maskesi altında halkın gerçek menfaatleri aleyhine çalışacak elbette bulunacaktır. Bunları yakalarından tutup teşhir etmek, halk idaresini sahiden isteyenlerin başlıca ödevlerinden biri olmalıdır. Yoksa, faşizm ve nasyonal sosyalizm denilen halk düşmanı rejimlerin yaptıkları gibi, halkı aldatıp peşinden sürüklemek yoluyla maksatlarına ulaşmak isteyecekler her zaman karşımıza çıkabilir.

Zaten gerçek halkçılığı yalancı halkçılıktan ayırmak ta zor değildir: Gerçek halk idaresi, memleketin bütün maddî imkânlarını büyük çoğunluğun refahı, hayatî menfaatleri için kullanır, onu daha yüksek bir yaşayış seviyesine erdirmek için bilimin ve tekniğin bütün icaplarından faydalanır; bilgi, kültür ve sanat kaynaklarını doğrudan doğruya halkın hizmetine koyar; toplumun yaşama ve ilerleme gücünü köstekliyen geri kuvvetlere yüz vermez; şahıs ve zümrelerin hasis menfaatlerine âlet olmaz; kısacası, halkın gerçek menfaatleri için ve halkın devamlı kontrolü altında çalışır.

Bunları ya pmyan Demokrasi "Halk için" değil, düpedüz "halka rağmen" dir.

YAPRAK

GÜZEL YAZILAR

II
O. V. KANIK

Okullara, Bay Reşat Şemsettin Sirer'in Eğitim Bakanlığı sırasında kabul edilmiş olan Güzel Yazılar adlı kitaplarından geçen sayılarımızda söz açmış, bu kitaplardaki bilgi yanlışlarıyla dil yanlışlarından sekiz on örnek vermiştik. Bu yazıda da, kısaca, bu kitaplardaki tertip bozukluklarından bahsedeceğiz. Bununla beraber, bu yazıları yazmaktan fazla bir şey kazanmıyacağımızı sizin kadar biz de biliyoruz. Bu yazılar ne kendilerinden sonra hiçbir değer yetiştirmeye inanmış emekli yazarlara kendilerinin ne mal olduğunu göstermeye yarar, ne de bu kitapları okullarda okutarak binlerce gence yanlış şeyler öğreten, üstelik o yanlış şeyleri öğrenmedikleri için çoğunu sınıfta bırakıp memleket hizmetinden birkaç yıl daha geri kalmalarına sebep olan Millî Eğitim Bakanlığının gözünü açmaya.

Biliriz, Bakanlıkta bu işle ilgili memurlar vardır. Basında çıkan yazılardan ucu Bakanlığa dokunanları ayırırlar. Biri işaret eder, biri çizer, biri keser, biri yapıtırır. Yapıştırılan parçalar zarif dosyalar içinde, Bakanlığın ilgili makamlarına sunulur. Gelgelelim bu memurların, büttür, yazıları uzun uzadıya okumaya vakitleri olmadıktan, gözlerine öyle her yazı ilişmez. Bakanın bir akşam evvelki ekspresle İstanbuldan şehrimize geldiğine dair olan haber görülür de, binlerce gencin çeşmeyle ilgili uzun bir yağ göze çarpmayaverir. Olur olur, insan halidir.

Ama biz gene de, günahı neslimizin üzerinden atmak için, payımıza düşeni söyleyelim.

Açalım ilk kitabın ilk sayfalarını: İlk sayfalar değil, aşağı yukarı ilk 70 sayfa vezne, o 70 sayfanın 30 sayfası da aruza ayrılmış. Bu, müfredat programlarına göre, hem çoktur, hem de lüzumsuz. Bugünün diliyle konuşan, bugünün diliyle okuyup yazan çocuk bin bir aruz kalıbını öğrenemez. Ona, aruzu hece vezneden ayıran özellikleri genel olarak öğretmek, bir de, eski şairlerimizin bu vezni kullanmış olduklarını söylemek yeter de artar bile. Ayrıca bu gençlerden, imalelerle dolu bir misralar vezne uygun okuyabilmek için, dili berbat etmelerini istemeye de hakkımız olmamalı (x).

Edebiyat öğretiminin en verimli şekli metinler üzerinde yapılandır. Bunu, yazar da az çok anlamış. Gelgelelim kitabın sonuna eklediği 16 safalık Edebi sanatlar bahsi bu anlayışla bağdaştırılmıyor. Bu sanatları, kitabın ta başından başlayarak, metinler üzerinde ve sindire sindire öğretmek pek mi imkansız ki böyle bir ilâveye lüzum görülür. Ayrıca, bu sanatlar anlatılırken, Prof. Ali Nihat Tarlan'ın, bu alanda en bellibaşlı eserlerden biri olan, Edebi sanatlara dair bir kalem denemesi adlı kitabı gözden geçirilseydi de tarifler biraz daha anlaşılır bir hal alsaydı kötü mü olurdu? Bütün bunlardan başka, kefle kar'ın farkını bilmiyen, med denilen şeye aklı ermiyen, muvaffakiyet kelimesini muvaffakiyet yazan yeni nesil çoğuna müstearünle, müstearünmin gibi terimleri öğretmek pek mi elzemdir?

Geçelim başka düzensizliklere: Her kitapta her edebî nevi için bir bölüm ayrılır. Üçüncü kitapta da neville bu bölümlere göre sıralanmış ama, 321 inci sayfada başlayan Söylev bahsine, 326 inci sayfada, Refik Halid Karay'ın Yatır adlı hikâyesi konmuş.

Birinci kitabın 167 inci sayfasında, Hitabet bahsine örnek olarak, Namık Kemal'in Vatan yahut Silistre'sinden bir parça alınmış. Memle-

— Gerisi öte yürede —

(x) Bu kitaplardaki yanlışlardan geçen yazımda bahsetmişim. Ama öğrencilere vezni öğreten sayfaları karıştırırken gözüme bir cümle ilişti. Yazar, on birer hecelik misralarla yazılmış bir şiiri, bu misralarda durak olmadı için, nesir gibi yazılmış bir şiir sayıyor. Dolayısıyla, nazmı nesirden ayıran özellik misralardaki durak oluyor. Bu durak olmayınca da parça nesir sayılıyor. Meselâ yedili bir manzumenin, bu tarife göre, nesir sayılması gerekiyor. Vezinle kafiyeye gelince; o hiç hesaba katılmıyor.

Brocéliande'a yakın taştan bir şehre yağatan yalancı yağmur üzerine

Savaşla barışın tekrar konuşulmağa başladığı şu günlerde okuyucularımıza Fransız şairi Aragon'un uçak hücumunu anlatan bir şiirini sunuyoruz.

İşte bulut diye bağırdu çocuk selülit bir kuğu vardı göğsünün üstünde
İşte bulut diye bağırdu kadınlar çamaşır yıkadıkları derenin duru maviliğine

İşte bulut yoksullar evindeki rahibelerin beyaz takkeleri
Döndü göçmen kuşların ümidyle ateş pencerele
Adamlar çıktı küçük basık meyhanelerden
Güzel pabuçlar vardı ayaklarında çağımızda giymeğe değmez kara kara nişanlar yakalarında

Ve sıska hayvanlarla oynayan çoluk çocuk leş gibi kokan sokaklarda
Baktılar önce bir şey görmeden damlara doğru bağırdılar sonra
İşte bulut

Uykusuz bir göz gibi yorgun ufuktan geliyordu bulut
Bir sinek kadar küçük
Bir damla mürekkep lekelişinden farksız göz kapaklarda kalan hayal kadar silik

Geliyordu macera romanlarında cumartesi akşamları gelen
Yolcu uçakları eski kabartmalardaki resimler gibi üstümüze
Geliyordu bulut koca bir sinek gibi çelik gürlütlüyle
Geliyordu kulaklarımızı dolduran keskin makas sesiyle
Geliyordu çocukluk sabahlarındaki bileyciler gibi bağırarak
Dişlerini gıcırdatıyordu baştan başa gök

Bu bulutun getirdiği ne biçim yağmur
Ne biçim şey bu bulutun yağmuru tedbirsizce çağrılan
Gizlendi yaz manzarası bakışlardaki acıdan
Çavdar rengi uçsuz bucaksız ülke kısıt kovalanan ışıgını.
Bu ne biçim yağmur ki cüzzamların gelişini bildirir kaynana zırlıtısıyla

Kuru ağaç titrer kara toprak yanılır
Dolu yağıyor dolu hay anasını
Elmaslar mızraklar lânetler yağıyor
Tohumlara, çiçeklere, ekine, camlara, perdelere, yolunu şaşırmış yolculara

Oynak kemikleri incecek sığırlar
Otlak arayan aç bir deri bir kemik ejderhalar
Canavarlar demirle insan kötülüğünün sırtına binmiş
İstilâdan, gürlütlüden yağruluş hayvanlar
Göğü aldatmak için yeşil kanatlara gömülü iri mavi gözleriyle
İki hecelik adları gelmez şimdi öldürdükleri insanların aklına

Çekirge derlerdi bunlara Mısır'da çekirge
Üstümüze üşüşen korkunç çekirgelerde bunlar
Bir kanat hercümercinde yirtılır etimiz pare pare
Gök gürlütlüsü çatırdısı kemiklerin pencerelede
Kafa tasları demirlerin potasında ezilen
Müjde

Kanat şarkısından belli sürü sürüdür gelen
Evet doludur bu ve dağdaki büyüicüler
Dilediler bu belayı geberecekler

İnsan oğlunun yuva kurduğu yerde iyi kötü yaşadığı yerde
Günlerin güzel güzel geçtiği yerde çaydanlığın bir şarkı tutturduğu yerde

Mülyâ sağdığı yerde duvardaki boyah çiçeklerin
Çocuğun gelecekle hatırayla sallandığı yerde
Şimdi dolu yağmur yeşil rüzgârın iğrenç suratu yol yol kazar pençe
Homurtusu duyulur cinayetın işkencenin acısı çöker yüze
Dümeni param parçadır şehrin taş yalvarır acı bize
Dolu acı bize

Dolu güler buzdan dişleriyle
Buzdan dişleriyle kapar saadeti
Kaldırır buzdan ağzını ümit param parça ağzında
Buzdan saçlarını sallan homurdanan yoksulun döşesinde
Buzdan elleriyle kazar toprağı ölüleri çıkarmak için
Kuş tüyü bir yastığı diden kedi gibi
Tüy tüy atar insan oğlunu param parça kalbinin üstünde

Kim sözünü etti şimdi dolunun
Böyle değildir dolu

Çekirge derler bunlara Mısır'da çekirge

ARAGON

Çeviren :
Oktay RİFAT

HAVADA SÖZLER

Melih Cevdet ANDAY

Bugün bir şiir kitabı ile bir sanat dergisi üstüne YAPRAK'a bir yazı yazmak için oturdum, kıvrımadım. Neden diyeceksiniz. Daha bir satır bile yazmadan aklıma, ortalıkta sık sık gördüğümüz tenkid yazılarından bir kağı geldi. Düşündükçe gülmeye başladım. Bari yazımın konusunu değiştireyim, onlardan söz açayım dedim.

Bir şiiri, bir romanı, bir hikâyeyi kendi başlarına tartmaya kendilerini yetkili bulmayan, ille o yazılar üstüne hazırlanıp yargular edinmeye çırpınan kişileri düşünün, - Herkes bir yol o dönemden geçmiştir ya - ister istemez o yargılarda söylenenleri, ellerindeki şiirde, hikâyede bulmaya uğraşacaklardır. Uzağa gitmiye ne hacet. Ben İsmail Habib beyin dediklerini şiirle, hikâyelere uydurabilmek için akla kararı seğdiğimi unutmuyorum. Ne işe, şimdi adlar üzerinde durmıyalım da genel örneklerle yetinelim, kimseler gücenmesin.

Diyeğim şair yazmış:
Sular sarardı yüzün perde perde solmakta
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta
Aldı tenkidçi:
"İşte, sembolizmin mümessilini, esrarlı bakışlarıyla mânâyı sorguya çeken Hasim'in Şahsında buluyoruz".
Yahut:

"Bu misralardaki siyahtan kızıla doğru giden renk tahavvülünü beşeri sefaletin cümbüşüne sunulmuş bir damla şarap gibi içmeyi musunuz?"

Şimdi aldı şair:
Vur pençe-i Ali'deki şimşir aşkına
Gelelim tenkidçiye:
"Tarih kaderiği bütün ruh ilcalarımızla veren bu neybetli şair..."
Şair:

Ne geçti elime bu hayatın
Meyhanesinde, kerhanesinde?
Tenkidçi:
"Bu şiirde, maddî varlığımıza bütün medd-i cezirleriyle kesafetini duyuran comlekserimizin şuur terazimizi her sarışında mânevîyatın stratosferine fırlayışını ve maddeyi bir defa daha tokatlayışını, görülmeyen kördür".
Şair:

Herşeyden önce hürriyet
Tenkidçi:
"Bu şiiri okurken dostum Necati ile erik hirsizliği yaptığımız günleri hatırlıyorum. Halbuki dostum o vakit sarışın bir kıızı seviyordu"
"Ecel geldi cihâne, baş ağrısı bahâne, derler; her halde bu tenkidçilerin söylemek istedikleri başka sözler var, şiirleri filân bahane ediyorlar,

